

Placeringsort för Sametingets parlamentsbyggnad

Utredning 2018

Sammanfattning

PwC har av Sametingets styrelse fått uppdraget att utreda Kiruna, Vilhelmina och Östersund som orter för en möjlig placering av parlamentsbyggnaden. Frågan om placeringen av parlamentet berör Sametingets verksamhet ur flera dimensioner, såsom funktion, anställningar och ekonomi. En parlamentsbyggnad är dels en arbetsplats för medarbetarna på Sametinget, dels en mötesplats för de folkvalda politikerna som är bosatta över hela Sverige.

Grundläggande för uppdraget är att Samtingets verksamhet ska vara placerad i en kommun med en god samhällskultur som bejakar samiska rättigheter och har modern syn på mänskliga rättigheter, samt har ett gott utbud av samiska institutioner.

För att i så stor mån som möjligt kunna säkerställa oberoendet i utredningen är fokus för utredningen en datadriven analys med primär ingång i de kriterier som legat till grund för plenums diskussioner gällande de utvalda orterna. Utredningen försöker också att inom de olika kriterierna kommentera såväl ett förtroendevaldsperspektiv som ett tjänstepersonsperspektiv.

Analysen utgår från de tre perspektiven tillgänglighet, utvecklingsmöjligheter och samhällskultur.

Utifrån analysen av tillgänglighet samt restider till de olika utvalda destinationerna kan vi konstatera att det finns två tydliga alternativ beroende på vilket perspektiv som ska stå i centrum.

Utgår vi från det folkvalda perspektivet, alltså närheten till de orter där störst andel röstberättigade samer bor samt till de större samiska institutionerna och Sápmi i övrigt så är tillgängligheten klart bäst för Kiruna. Utgår vi istället från tjänstepersonsperspektivet och närheten till de samarbetsmyndigheter som

bedöms som viktiga för Sametinget, där många är placerade i södra Sverige, så har samtliga orter direktflyg till Stockholm. Östersund har dock ett betydligt större utbud på flyg och tågförbindelser till södra Sverige.

Gällande utvecklingsmöjligheter visar PwCs modell Cities of Opportunity, som försöker förklara kommuners attraktivitet, att Östersund sammantaget har störst utvecklingsmöjligheter enligt modellen. Östersund har också störst utvecklingsmöjligheter gällande tillgång till utbildning, medan Kiruna har haft den starkaste ekonomiska tillväxten.

Gällande samhällskultur är samtliga tre kommunerna samiska förvaltningsområden vilket innebär att samerna har rätt att helt eller delvis få sin samhällsservice såsom skola och äldreomsorg på samiska. Alla tre kommuner har antagit riktlinjer rörande samiska rättigheter, samt rörande mänskliga rättigheter/diskriminering i stort och avsätter medel för att uppnå intentionerna som framgår av styrdokumentet.

Gällande tillgång på samisk samhällsservice och institutioner återfinns detta i samtliga tre kommuner även om utbudet skiljer sig något mellan de olika kommunerna. Utredningen visar dock att Kiruna kommun i dagsläget har bredast utbud gällande tillgång på såväl samhällsservice som institutioner.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns både fördelar och nackdelar med samtliga orter. Beslutet om vilken ort som bör bli placeringsort för Sametinget hänger således på vilka områden och perspektiv som tillskrivs störst betydelse. Deras inbördes vikt blir därmed en viktig fråga för de folkvalda i Sametinget, där önskat arbetssätt och funktion för Sametinget blir en central fråga. Vår förhoppning är att denna utredning kan ge ett relevant underlag till en sådan diskussion.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 2

Inledning 4

Aktuella kommuner 5

Metodbeskrivning 6

Tillgänglighet 7

Utvecklingsmöjligheter 10

Samhällskultur 17

Sammanfattande slutsatser 25

Bilaga 26

Projektledare Samir Sandberg
PwC | Public Sector

Projektmedarbetare har varit
Emelie Värja, Helena Richardsson
och Henrik Fagerlind.

Inledning

Sametinget bildades 1993 och är både ett folkvalt organ och en statlig myndighet. Myndighetsuppgifterna har stadigt ökat så att Sametinget numera har ett fyrtiotal anställda.

Frågan om en parlamentsbyggnad för Sametinget har diskuterats sedan 1993. Då beslutades att placera Sametingets huvudkansli i Kiruna. Under åren har lokalkontor tillkommit. Antal anställda enligt senaste årsredovisningen är 22 i Kiruna, 4 i Jokkmokk, 6 i Tärnaby och 9 i Östersund. Sametingets verksamhet förväntas enligt myndigheten själv att växa framöver.

En arkitekttävling genomfördes av Statens fastighetsverk år 2006. Vinnare blev bidraget BADJÁNEAPMI ritat av Murman arkitekter i Stockholm. Samtidigt blev planerna för flytten av Kiruna centrum mer konkreta. Den först utsedda tomten i Kiruna var inte längre aktuell eftersom LKAB motsatte sig en byggnad på den platsen. Processen drog ut på tiden och på grund av detta visade så småningom åtta andra kommuner intresse för parlamentsbyggnaden.

PwC har av sametingets styrelse fått uppdraget att utreda Kiruna, Vilhelmina och Östersund som möjliga placeringsorter för parlamentsbyggnaden. Det är ett komplext uppdrag som vi tar oss an med ett stort mått av ödmjukhet.

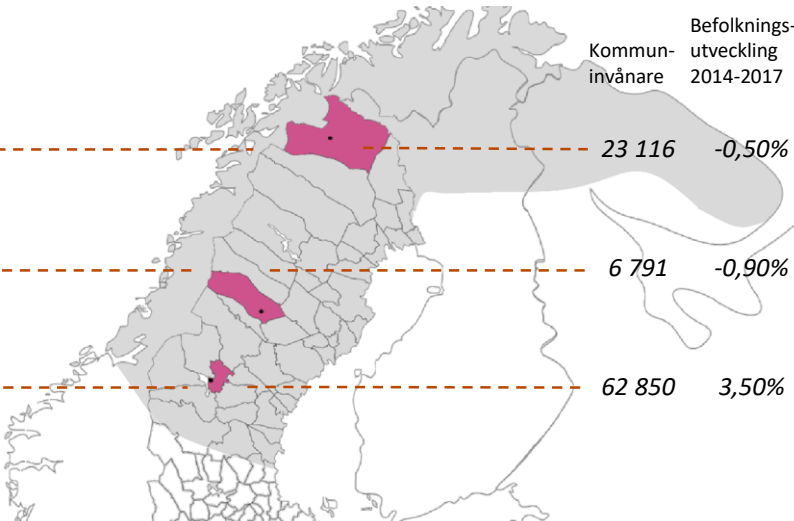
Frågan om placeringen av parlamentet berör Sametingets verksamhet ur flera dimensioner, såsom funktion, anställningar och ekonomi. En parlamentsbyggnad är dels en arbetsplats för medarbetarna på Sametinget, dels en mötesplats för de folkvalda politikerna som är bosatta över hela Sverige.

Sametingets arbete innebär omfattande resor för både tjänstepersoner och folkvalda. Parlamentsbyggnaden kommer även att lyfta fram samerna i det svenska samhället och attrahera besökare, vilket således innebär att Sametingets parlamentsbyggnad består av tre delar: myndighetsdelen, parlamentsdelen och den publika delen.

Aktuella kommuner

	Kommun- invånare	Befolknings- utveckling 2014-2017	Antalet samer i kommunen*	Anställda Sametingets lokalkontor
Kiruna	23 116	-0,50%	1 393	22
Vilhelmina	6 791	-0,90%	260	0
Östersund	62 850	3,50%	146	9

Sametingets folkvalda organ (plenum) fattade i maj 2018 ett beslut som innebar att två orter utsågs som alternativa placeringsorter till Kiruna: Vilhelmina och Östersund.

De kriterier som låg till grund för plenums diskussioner, var att orten behöver:

- Vara tillgänglig för flera resealternativ (tåg, buss, flyg, bil).
- Vara av stor betydelse för samerna, exempelvis ha starka kulturbärande samiska traditioner och institutioner.
- Vara en ort med goda utvecklingsmöjligheter.
- Ha ett brett utbud på arbetsmarknaden.
- Ha goda möjligheter till boende.
- Ha goda utbildningsmöjligheter.
- Vara i en kommun som respekterar samiska rättigheter och bejakar en modern uppfattning om mänskliga rättigheter.

De tre kommuner som utsetts som möjliga placeringsorter för sametingets parlamentsbyggnad är samtliga i dagsläget samiska förvaltningsområden.

Kommunerna varierar dock stort i storlek och förutsättningar. Kommunerna täcker in tre olika län och den till befolkningen sett största kommunen, Östersund, är nära på 10 gånger så stor som den till befolkningen sett minsta av de utvalda kommunerna, Vilhelmina. Samtidigt är den geografiskt största och nordligaste kommunen av de utvalda, Kiruna, till ytan nära på 10 gånger så stor som Östersund.

Särskilt bör också nämnas att som ort är Östersund residensstad i sitt län, vilket de övriga orterna inte är. Detta påverkar till del jämförelsen då det naturligt är ett större utbud av olika former av samhällsservice i en residensstad jämfört övriga städer i ett län.

* Avser antal samer upptagna i röstlängden

Metodbeskrivning

För att i så stor mån som möjligt kunna säkerställa oberoendet i utredningen är fokus för utredningen en datadriven analys med primär ingång i de kriterier som legat till grund för plenums diskussioner gällande de utvalda orterna. Utredningen försöker också att inom de olika kriterierna kommentera såväl ett folkvald -som tjänstemannaperspektiv.

I dataanalysen jämförs Kiruna, Vilhelmina och Östersund inom följande kriterier:

- Tillgänglighet i form av restider med flyg, tåg, buss och bil för såväl sametingets medlemmar som den samiska populationen i stort, samt restider till de institutioner och myndigheter som uppskattas vara de närmaste samarbetsparterna.
- Tillgång till samiska institutioner såsom samiskspråkig förskola/skola och kulturinstitutioner
- Ortens kostnadsnivå och ranking gällande företagsklimat och tillväxt
- Tillgång på arbetskraft via utbildningsnivå och arbetsmarknadsunderlag
- Tillgänglighet till boende, såväl tillgänglighet till hyresrätter som pris på bostadsmarknaden
- Tillgänglighet till gymnasieutbildningar samt eftergymnasiala utbildningar, med fokus på tillgänglig utbildning på samiska
- Kommunens aktiva engagemang inom ramen för mänskliga rättigheter och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

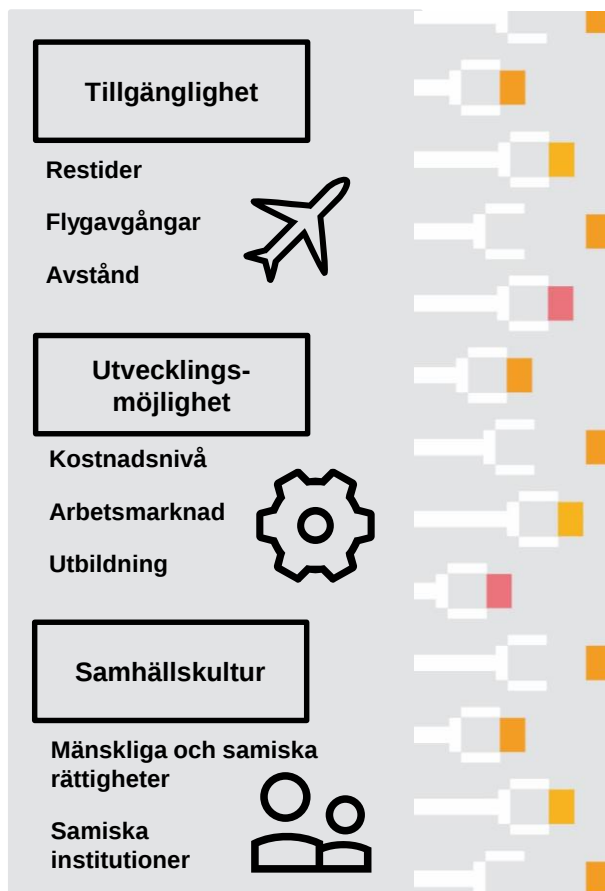
Analysens utgångspunkter

Utifrån de kriterier som Sametinget satt som grundläggande för utredningen av orterna och de jämförelsepunkter PwC angivit för uppdraget uppfattar vi tre huvudsakliga

områden. I grunden handlar det enligt vår tolkning om att Sametinget bör vara placerat i en ort med god tillgänglighet, både utifrån närheten till det samiska folket och utifrån dess funktion som myndighet. Orten där Sametinget placeras ska också erbjuda goda utvecklingsmöjligheter både för myndigheten och för dess anställda med familjer.

Grundläggande för Samtinget är också att verksamheten är placerad i en kommun med en god samhällskultur som bejakar samiska rättigheter och har modern syn på mänskliga rättigheter, samt har ett gott utbud av samiska instruktioner.

Utifrån detta har den jämförande analysen byggas upp enligt nedanstående.

Tillgänglighet

Tillgänglighet är en av de centrala aspekterna för placeringen av parlamentet. I ordet kan flera tolkningar läggas, och själva tolkningen av begreppet tillgängligt kan variera beroende på utgångspunkt och till vad tillgängligheten mäts.

För denna utredning har tolkningen gjorts att tillgänglighet i huvudsak utgörs av resvägar, resealternativ och tider för förflyttning. Utifrån parlamentsbyggnadens funktion som både mötessal för plenum, huvudsaklig placeringsort för tjänstepersoner samt informationscentrum för allmänheten finns således tre olika perspektiv av tillgänglighet att ta hänsyn till:

Plenum

För plenum har analysen gjorts utifrån restider och resvägsmöjligheter till de orter där flest samer som är upptagna i sameröstlängden bor. Resvägen har även beräknats utifrån den fysiska närheten till flest samer som är upptagna på röstlängden.

Tjänstepersoner

För tjänstepersoners del har beräkningen istället baserats på tillgänglighet i form av restider och resmöjligheter till fysiska möten som tidvis kommer att behöva ske med samlarorganisationer och samlarorgan. Här ingår till del statliga myndigheter, men också andra organisationer och institutioner.

Allmänheten

För allmänheten har tillgängligheten endast mätts via mängden potentiella kontakter i form av befolkning och årliga besökare i respektive stad. Måttet blir således inte en restid, utan ett antal som i dagsläget utgör en potentiell målgrupp.

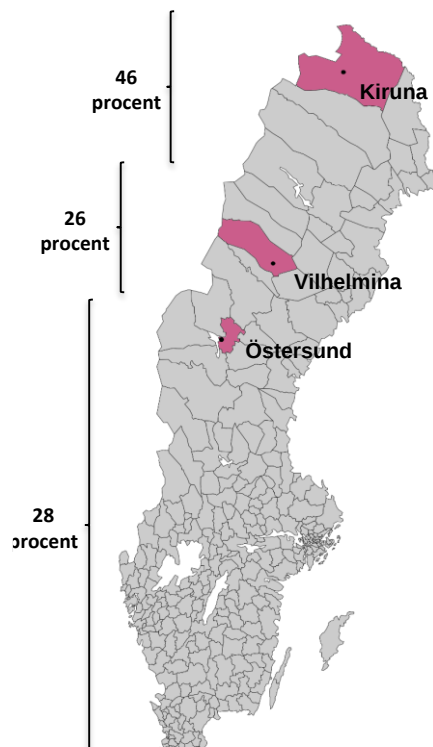
Fysisk närhet till samer

Med hjälp av statistikprogrammet Stata kan en

viktmatrix över avstånden från respektive kommuns kommuncentrum beräknas som visar antalet samer på röstlängden som har kortast avstånd till respektive kommun.

Kartbilden nedan illustrerar fördelningen av de 8556 samerna som idag som är upptagna på röstlängden i Sverige. Viktigt att ha i åtanke gällande samer på röstlängden är att detta endast avser samer över 18 år, vilket innebär att detta endast avser en del av de svenska samerna.

Då Östersund ligger längst söderut av de tre kommunerna har samer från södra Sverige kortast avstånd till Östersund, vilket motsvarar 28 procent av samerna som är upptagna på röstlängden. Utifrån Vilhelmina kommuns geografiska läge är kommunen den närmaste för 26 procent av samerna på röstlängden medan Kiruna kommun är närmast för 46 procent.

Restider med bil

Vår genomgång visar att bil jämfört med tåg och flyg är det färdmedel som skapar bäst flexibilitet för den enskilde samtidigt som restiden är kortare än vid tåg och ibland även snabbare än flyg om incheckning, byten och andra hålltider tas med i beräkningen.

I tabellen nedan framkommer en sammanställning över restiden med bil mellan olika – för Sametinget– centrala orter och myndigheter. Dessa destinationer kan dock väga olika tungt utifrån vilket perspektiv som ligger till grund för värderingen. Utifrån sammanställningen framkommer att restiden

från Kiruna kommun och Vilhelmina kommun är kortast i 6 av 15 fall medan restiden från Östersunds kommun är kortast i 4 av 15 fall. Vad gäller närhet till andra myndigheter är restiden kortast om Östersunds kommun är utgångspunkten för resan. Sett till de sametätaste områdena och Sápmi i övrigt framkommer att Kiruna kommun har bäst geografiskt läge för bilresor. Sett till Vilhelmina kommuns geografiska placering har kommunen ett av de bättre geografiska lägena för resor med bil då restiden totalt sett är kort till flertalet centrala orter.

	Kiruna kommun	Vilhelmina kommun	Östersunds kommun
Arjeplog	411 km – 5,25 timmar	219 km – 2,7 timmar	445 km – 5,5 timmar
Arvidsjaur	367 km – 4,5 timmar	221 km – 2,75 timmar	448 – 5,5 timmar
Enare Sametinget Finland	462 km – 5,75 timmar	876 km – 10,25 timmar	1 076 km – 13 timmar
Gällivare	121 km – 1,5 timmar	465 km – 5,5 timmar	691 km – 5,25 timmar
Jokkmokk Sameskolstyrelsen Samernas utbildningscentrum Lokalkontor Sametinget	214 km – 2,75 timmar	371 km – 4,25 timmar	597 km – 7 timmar
Jönköping Skogsstyrelsen	1551 km – 16,75 timmar	1002 km – 11 timmar	730 km – 9,25 timmar
Karasjok Sametinget Norge	451 km- 5h 24 min	939 km – 11 timmar	1 166 km 13 h 49 min
Kiruna Lokalkontor Sametinget		584 km – 7 timmar	811 km – 9,75 timmar
Luleå	342 km – 4 timmar	376 km – 4,5 timmar	575 km – 7 timmar
Murmansk Sametinget Ryssland	801 km – 10 timmar	1 206 - 13h 57 min	1 405 - 16h 26 min
Stockholm Sveriges riksdag Departementen Naturvårdsverket	1232 km – 13,75 timmar	682 km – 7,7 timmar	557 km – 6,25 timmar
Storuman	517 km – 6,25 timmar	67,6 km – 0,8 timmar	294 km – 3,7 timmar
Tärnaby Lokalkontor Sametinget	586 km – 7 timmar	195 km – 2,25 timmar	422 km – 5 timmar
Uppsala Institutet för språk och folkminne	1165 km – 13 timmar.	616 km – 7 timmar	491 km – 5,5 timmar
Vilhelmina	584 km – 7 timmar		228 km – 2,75 timmar
Östersund Det samiska informations- Centrumet Lokalkontor Sametinget	811 km – 9,75 timmar	228 km – 2,75 timmar	

Restider med flyg

Samtliga tre kommuner har en flygplats. Antalet och tiden för avgångar varierar beroende på veckodag och tid på året. Vår undersökning visar att det i princip uteslutande krävs en mellanlandning i Stockholm för att komma fram till vald destination. Undantaget är Umeå som går att nå både från Kiruna och Östersund.

Kiruna Airport har totalt fyra avgångar dagligen till: Umeå och Stockholm ARN

South Lapland Airport (i Vilhelmina) har totalt två avgångar dagligen till: Stockholm ARN

Åre Östersund Airport har totalt 13 avgångar dagligen till: Umeå, Stockholm ARN, Stockholm BMA

För att ta sig till och från Stockholm är flyg det primära färdmedlet oavsett avreseort. Tillgången till flygplats gör också att restiden från andra orter i södra Sverige (söder om Dalälven) generellt sett är relativt likartad då kortast restid går med flyg via Stockholm. Antalet avgångar på respektive flygplats gör att det går att ta sig över dagen ett antal dagar i veckan mellan de tre orterna och de största orterna i norr.

Restider med tåg och buss

En analys av tillgänglighet med tåg är komplicerad. Samtliga tre orter har tillgång till tågförbindelse. För Vilhelmina utgörs dock denna tågförbindelse av inlandsbanan, med begränsad trafik. Tågtrafiken har samtidigt en begränsad tillgång inom övriga inlandskommuner, där länstrafiken istället

utförs med buss. Därför är tåg sällan ett reellt alternativ för större delen av de resande som innefattas i denna utredning. Av dessa skäl görs analysen av tillgänglighet i huvudsak utifrån tillgänglighet med bil och flyg.

Sammanfattning

Utifrån analysen av vilka resvägar som finns tillgängliga, samt restider till de olika utvalda destinationerna kan vi konstatera att det finns två tydliga alternativ beroende på vilket perspektiv som ska stå i centrum. Utgår vi från det folkvalda perspektivet, alltså närheten till de orter där störst andel röstberättigade samer bor samt där de större samiska institutionerna finns och till Sápmi i övrigt så är tillgängligheten klart bäst för Kiruna. Kirunas placering, både som huvudort i Sveriges sametätaste kommun och dess närhet till t.ex. Jokkmokk och Gällivare, gör att orten inom cirka 3 timmars beräknad bilfärd täcker in över 30% av de röstberättigade samerna. Utökas resvägen med ytterligare drygt 1 timme täcks närapå hela den samiska populationen i Norrbotten in, vilket omfattar cirka 45 % av de röstberättigade svenska samerna.

Utgår vi istället från tjänstemannaperspektivet och närheten till de samarbetsmyndigheter som bedöms som viktiga för Sametinget, där många är placerade i södra Sverige, så har samtliga orter direktflyg till Stockholm. Östersund har dock ett betydligt större utbud av flyg och tågförbindelser gentemot södra Sverige. Även för allmänheten är Östersund det tillgängligaste alternativet, då Åre/Östersundsregionen har ca 1,5 miljon gästnätter 2017 jämfört med Kirunas 636 tusen gästnätter.

Utvecklingsmöjligheter

En grundläggande fråga kring placeringsorten av parlamentsbyggnaden är att orten ska ha goda utvecklingsmöjligheter. Att ha goda utvecklingsmöjligheter kan mätas på många olika sätt. I grunden är utvecklingsmöjligheter ett framtidsytande begrepp, samtidigt som en förväntad tillväxt oftast är beroende av historiska faktorer.

För en kommun är tillväxtperspektivet beroende av bland annat hur attraktiv orten är idag, hur företagsklimatet ser ut och vilket utbud som idag finns i form av olika näringslivsgrenar. I denna del har vi valt att analysera och jämföra kommunerna utifrån flera perspektiv för att fånga orternas inbördes relativa konkurrenskraft. Jämförelsen har genomförts utifrån tre olika områden.

- PwC:s modell "Cities of Opportunity" som mäter och rangordnar kommunernas attraktionskraft
- Arbetsmarknad och utbildning
- Bostadsmarknad

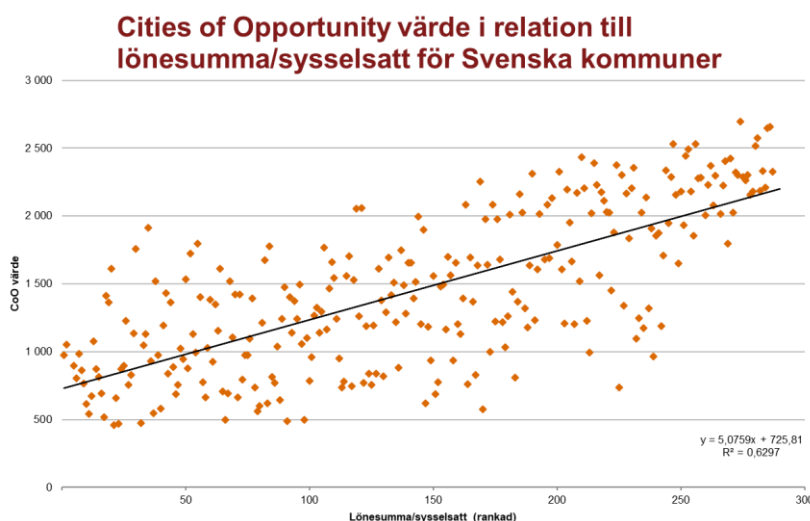
Cities of opportunity

PwC:s modell Cities of Opportunity sammanställer olika faktorer som tillsammans skapar en attraktiv kommun ur ett invånar- och

tillväxtperspektiv.

Faktorerna har arbetats fram genom intervjuer med ledare runt om i världen kring vad som kännetecknar en attraktiv stad. Det har på så vis tagits fram ett 60-tal indikatorer som visar ett samband med tillväxt (en positiv korrelation). Detta har tillsammans med kommuner anpassats till svenska förhållanden. I modellen har man sedan skapat tio olika kapital bestående av ett antal indikatorer.

Inom varje indikator i varje kapital rangordnas kommunerna där 1 är sämst och 290 är bäst. Samtliga indikatorer inom ett kapital vägs samman och bildar en slutlig placering för kommunen. De tio olika kapitalen kan sedan slås samman och ges ett samlat värde. Studerar man rangordningen och sambandet med tillväxt ges i den svenska studien en förklaringsgrad på 63 procent, vilket innebär att 63 procent av variationen i tillväxt förklaras av de ingående variablerna. De övriga 37 procenten förklaras alltså av andra faktorer som inte samvarierar med rangordningen, exempelvis grannkommunernas tillväxt. Viktigt att komma ihåg är att vissa av kapitalen är förhållandevis beroende av storleken på kommun. För en mer detaljerad redogörelse för respektive indikators variabler, se bilaga.

Nedan presenteras de tio kapital som ingår i Cities of Opportunity:

Intellektuellt kapital och innovation strävar efter att fånga kunskapsnivå samt förmåga till förnyelse.

Teknologisk beredskap och mottaglighet strävar efter att fånga hur mottaglig och tillgänglig staden är för ny digital teknik.

Ekonomisk styrka och magnetism strävar efter att fånga stadens ekonomiska kraft och förmåga att attrahera kapital och företag.

Företags- och affärsklimat strävar efter att fånga kommunens miljö kopplat till företag och företagande.

Kostnadsläge strävar efter att fånga kommunens generella kostnadsnivå.

Hälsa, trygghet och säkerhet strävar efter att fånga delaktighet, otrygghet och kriminalitet.

Demografi och livskvalitet strävar efter att fånga befolkningens fördelning, storlek och sammansättning, samt hur staden är att bo och leva i.

Hållbarhet och miljö handlar om användningen av naturresurser, risker för naturolyckor samt hållbarhet kopplat till miljön.

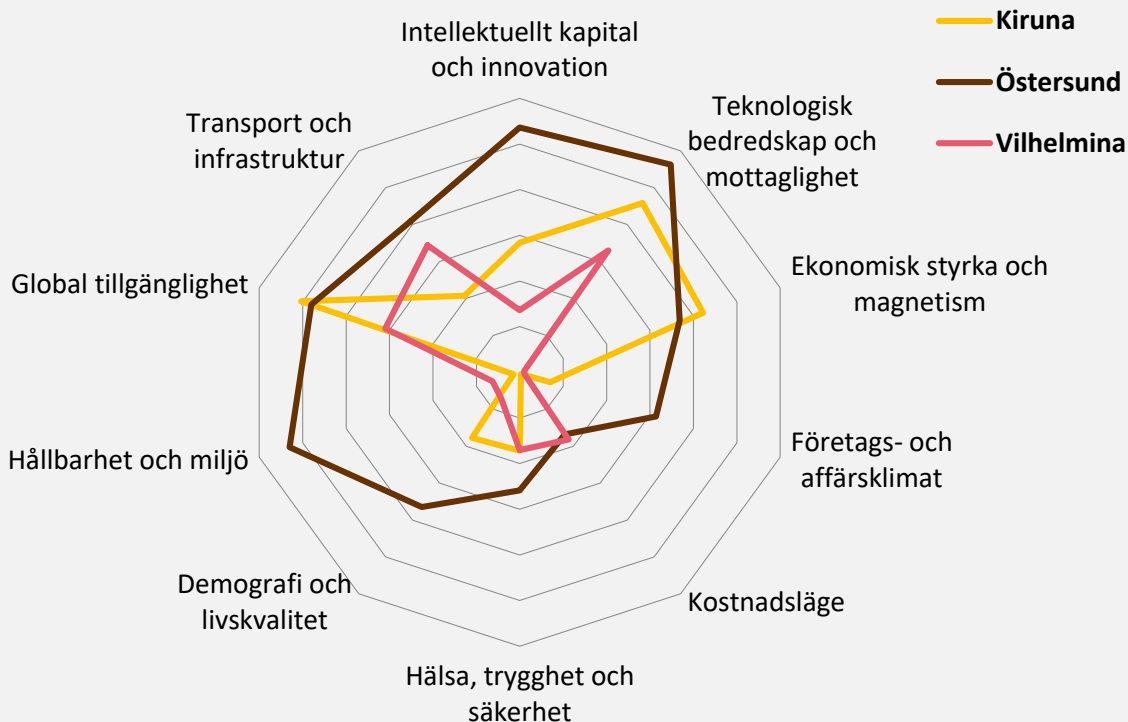
Global tillgänglighet strävar efter att fånga hur väl kommunen är fysiskt kopplad till omvärlden, och hur lätt det är att komma till och från platsen.

Transport och infrastruktur strävar efter att fånga transportmöjligheter, tillgänglighet och produktion av infrastruktur som bostäder eller större infrastrukturprojekt.

I spindeldiagrammet nedan redovisas de tre kommunernas utfall utifrån de 10 kapitalen i Cities of Opportunity

Det samlade resultatet samt de indikatorer som bygger upp resultatet, redovisas även i tabellformat i Bilaga.

Analysen visar att Kiruna rankas högst gällande ekonomisk styrka och global tillgänglighet medan kommunen rankas lägst gällande kostnadsläge och hållbarhet och miljö. Östersund rankas högst gällande samtliga kapital utom just global tillgänglighet och ekonomisk styrka.

Arbetsmarknad och utbildning

Arbetsmarknadens sammansättning är viktig på flera sätt denna utredning. I huvudsak bedömer vi att arbetsmarknaden är intressant både utifrån perspektivet som arbetsgivare och ur perspektivet som medarbetare och eventuell medföljande familj.

För en gynnsam arbetsmarknad ur Sametingets perspektiv finns två delvis motsägelsefulla förhållanden att ta ställning till. I en ort med hög arbetslöshet återfinns många arbetssökande och därmed finns stora möjligheter att rekrytera personal. Men att det finns arbetssökande säger inget om skälen till arbetslösheten, eller vilken typ av arbetssökande som återfinns i arbetskraften. Risker är att de personer som är arbetssökande inte matchar de kriterierna som just efterfrågas av Sametinget. Ur det andra perspektivet innebär en låg arbetslöshet att det finns en stor andel av arbetskraften lokalt som är attraktiv på arbetsmarknaden men eftersom de inte arbetslösa så kan de vara svåra att rekrytera till myndigheten. Ur ett arbetsgivarperspektiv innebär också en hög arbetslöshet på orten på ett teoretiskt plan att omsättningen bland de anställda troligtvis är lägre vilket skapar stabilitet i organisationen, medan det motsatta förhållandet kan förväntas i en ort med låg arbetslöshet.

För den anställde, och kanske även eventuell medföljande till den anställde, så innebär en aktiv arbetsmarknad en fördel, ett större utbud av arbetsplatser och även större möjligheter för familj att kunna finna

motivator till att flytta till en ort. Med ovanstående problematisering som grund presenteras nedan statistik inom fyra områden:

- Arbetslöshet, långtidsarbetslöshet, förvärvsarbetande och eget företagande
- Arbetsmarknadsdiversifiering - Herfindahl - Hirschman index
- Rennäringen
- Utbildningsnivå i befintlig arbetskraft
- Utbildningsmöjligheter

Arbetslöshet, långtidsarbetslöshet, förvärvsarbetande och eget företagande
Som framgår av den offentliga statistiken nedan har såväl Kiruna som Östersund en arbetslöshet som ligger under snittet för riket. Starkast arbetsmarknad har Kiruna som både har lägst arbetslöshet, högst förvärvsfrekvens och lägst långtidsarbetslöshet av de jämförda kommunerna. Detta bör tolkas som att arbetsmarknaden är god ur ett arbetstagarperspektiv. Som tidigare har beskrivits innebär detta dock att det kan finnas utmaningar för Sametinget att rekrytera medarbetare om organisationen inte uppfattas som konkurrenskraftig. Det omvända gäller för Vilhelmina där både kort- och långtidsarbetslösheten ligger närapå dubbelt så högt som i Östersund, och mer än dubbelt så högt som Kiruna. När det gäller eget företagande uppvisar statistiken till viss del det omvända förhållandet. Andelen egna företagare är högre i Vilhelmina jämfört de andra kommunerna, även om antalet nystartade företag är högst i Kiruna.

Arbetsmarknaden i siffror	År	Riket	Kiruna	Vilhelmina	Östersund
Arbetslöshet 18-64 år, procent av befolkningen	2010	7.4	6.1	10.8	9.1
	2017	6.1	4.2	10.5	5.5
Förvärvsarbetande 20-64 år, procent	2010	75.9	83.4	75.6	77.6
	2016	78.6	86.8	78.5	81.4
Långtidsarbetslöshet 16-64 år, procent av registerbaserad arbetskraft	2010	5.5	4.1	7.0	6.0
	2017	5.0	2.3	7.2	3.8
Egen företagare, antal/1000 invånare	2010	44,3	35,5	50,5	43,6
	2016	46,6	39,8	64,1	46,4
Nyregistrerade företag kommun, antal/1000 invånare	2010	6.9	4.4	2.9	6.3
	2017	6.7	7.6	3.8	5.8

Arbetsmarknadsdiversifiering

En god grund för en långsiktigt hållbar kommun är en diversifierad arbetsmarknad. En ort med låg diversifiering på arbetsmarknaden innebär att orten är beroende av ett fåtal industrier eller en specifik sektor. I praktiken innebär detta att orten blir mindre attraktiv utifrån att utbudet på olika typer av arbetsplatser bör vara mindre, samtidigt som förändringar i den dominerande sektorn på orten kan leda till arbetslöshet och därmed utflyttning. Diversifiering av arbetsmarknaden är därmed en komponent när det gäller en kommuns utvecklingsmöjligheter.

Ett mått på arbetsmarknadsdiversifiering är Herfindahl - Hirschman index, som mäter marknadskoncentration. Indexet tar hänsyn till den relativa fördelningen av marknaden, i detta fallet arbetsmarknaden. Om det endast finns en enda arbetsgivare i kommunen skulle indexet bli 10 000. Ett högt index innebär således en högre koncentration på marknaden.

Kommun	HHI
Riket	978.2
Vilhelmina	1063.8
Östersund	1082.5
Kiruna	1098.9

Tabellen ovan visar att samtliga tre kommuner placerar sig över rikets genomsnitt. Störst arbetsmarknadsdiversifiering har Vilhelmina följt av Östersund och sist Kiruna.

Rennäringen

Eftersom rennäringen är tätt sammankopplad med den samiska kulturen finns skäl att studera hur denna näring skiljer sig mellan de jämförda kommunerna. Rennäringen är intressant också utifrån att den är tätt sammankopplad med besöksnäring, slöjd/hantverk samt transport och liknande. Statistik gällande antal renägare och vinterrenhjordar finns dock endast på länsnivå. Eftersom de tre kommunerna återfinns i tre olika län kan en jämförelse göras på länsnivå. Utifrån detta presenteras nedan antalet renägare samt storleken på vinterhjorden enligt sametingets egen statistik.

Antal renägare	2015	2016	2017
Norrbotten*	3139	3151	3160
Västerbotten	337	329	331
Jämtland	370	379	377

Vinterhjord	2015	2016	2017
Norrbotten*	140 419	139 512	145 095
Västerbotten	50 508	49 167	52 565
Jämtland	49 139	49 437	44 922

* Exklusive koncessionsområde

Utifrån statistiken för rennäringen återfinns flest renägare och flest renar i Norrbottens län medan skillnaderna mellan Västerbottens och Jämtlands län är begränsad.

Utbildningsnivå

Gällande utbildningsnivå på den befintliga arbetsmarknaden uppvisar den offentliga statistiken stora skillnader mellan de olika kommunerna.

Utbildningsnivå Kiruna Vilhelmina Östersund Riket

(% av befolkningen 25-64 år 2017)

Eftergymnasial utbildning	30.1	25.2	44.5	42.5
Förgymnasial utbildning	9.8	11.1	8.4	11.7
Gymnasial utbildning	58.2	62.5	45.9	43.6

Andel av befolkningen med eftergymnasial utbildning är enligt statistiken högst i Östersund.

Östersund är också den enda av de ingående kommunerna som har en utbildningsnivå över rikets genomsnitt. Gällande andel personer utan gymnasial utbildning är spridningen mellan kommunerna mindre och samtliga kommuner ligger under snittet för riket.

Utbildningsmöjligheter

I Sveriges finns fyra lärosäten som har nationellt ansvar för de nationella minoritetsspråken och dessa har i uppdrag att erbjuda utbildningar i nationella minoritetsspråk och kultur enligt följande:

- Södertörns högskola ansvarar för romani chib
- Umeå universitet ansvarar för samiska och meänkieli
- Stockholms universitet ansvarar för finska
- Lunds universitet ansvarar för jiddisch

Stockholms universitet har ett även ett nationellt uppdrag att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i finska samt examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7-9 i finska som modersmål. Umeå universitet ansvarar även för att utveckla ämneslärarutbildning i samiska och meänkieli. Södertörns högskola har ett nationellt uppdrag att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i romani chib.

Vad gäller enskilda kurser i samisk kultur, religion och det samiska språket framkommer av universitets- och högskolerådets hemsida (studera.nu) att majoriteten av utbildningarna erbjuds på distans från Umeå universitet och Uppsala universitet. Mittuniversitetet erbjuder även någon enstaka kurs på distans.

Tillgången på utbildningar i form av antal kurser på högskola och folkhögskola har sammanställts från studera.nu samt folkhögskola.nu.

	Kiruna	Vilhelmina	Östersund
Högskola	Luleå Tekniska universitet, Umeå universitet	Saknas	Mittuniversitet, Umeå universitet
Antal kurser	38	Distans	181
Folkhögskola	Malmfältens folkhögskola	Storumans folkhögskola	Birka Folkhögskola, Hästsportens folkhögskola, Åredalens folkhögskola
Antal kurser	6	11	48

Luleå tekniska högskola samt Umeå universitet har delar av sin utbildningsverksamhet i Kiruna kommun. Mittuniversitet finns i Östersund, där även Umeå universitet har verksamhet. I samtliga kommuner finns folkhögskolor. Sammantaget visar tabellen ovan att tillgängligheten till kurser är störst i Östersund.

Samisk högskola

Den samiska högskolan som finns i Kautokeino i Norge är unik i sitt slag och bör specifikt nämnas i tillgänglighet på utbildning. Kortast resväg till denna högskola är det från Kiruna. Resvägen från Kiruna till Kautokeino uppgår till ca 4 timmar bilväg enkel resa.

Bostadsmarknad

Utifrån den offentliga statistiken kan utläsas att det finns betydande skillnader på bostadsmarknaden mellan de olika orterna.

Tittar vi på SCBs definition av bostadsmarknadsläget är Vilhelmina den enda av de tre kommunerna som uppvisar ett överskott på bostäder, medan Kiruna uppvisar ett underskott. I Östersund bedöms bostadsmarknadsläget vara i balans.

Typen av bostäder skiljer sig också tydligt mellan de olika orterna. I Vilhelmina återfinns ett stort antal bostäder med äganderätt, primärt småhus, och ett relativt litet utbud av

bostadsrätter och hyresrätter. Jämförs Kiruna med Östersund framgår att det finns fler bostadsrätter men färre småhus per 1000 invånare i Östersund samtidigt som andelen hyresrätter är relativt likartad.

Prismässigt ligger Östersund klart över de övriga kommunerna och Vilhelmina uppvisar det klart lägsta prisläget.

Enligt SCBs statistisk skulle priset på ett 100 kvadratmeter stort småhus i Vilhelmina i snitt uppgå till ca 450 000 kronor medan motsvarande hus i Östersund i snitt skulle kosta ca 2 miljoner kronor.

	År	Kiruna	Villhelmina	Östersund
Bostadsmarknadsläge i kommunen, Överskott=2, Balans=1, Underskott=0)	2016	0.0	2.0	1.0
Bostäder med hyresrätter, antal/1000 inv.	2017	232	181	220
Bostäder med bostadsrätter, antal/1000 inv.	2017	91	40	163
Bostäder med äganderätter, antal/1000 inv.	2017	208	320	163
Fastighetspris bostadsrätt, kr/kvm	2016	8 676	1 464	14 471
Fastighetspris småhus, kr/kvm	2017	13 904	4 487	19 875

Sammanfattning

Bedömning av utvecklingsmöjligheterna på respektive orter påvisar stora skillnader mellan de olika orterna.

Enligt modellen Cities of Opportunity som försöker förklara kommunernas attraktivitet placerar sig Östersund bäst i sammanställningen av de olika kapitalen. Modellen för attraktivitet har en hög korrelation med den ekonomiska tillväxten men den förklarar inte hela skillnaden. Studerar man just den ekonomiska tillväxten så har Kiruna vuxit mest de senaste 8 åren och har en högre skattekraft i förhållande till rikets skattekraft än övriga två kommuner.

Utifrån Cities of Opportunity-modellen framträder Östersund som mest attraktivt ur ett befolkningsperspektiv medan Kiruna är mest attraktivt när det kommer till den ekonomiska tillväxten.

Endast Östersund har en utbildningsnivå som överstiger riket i genomsnitt, i så väl Kiruna som Vilhelmina är antalet invånare med eftergymnasial utbildning betydligt lägre än riket i snitt. Kiruna ligger dock tydligt över Vilhelmina.

Gällande diversifieringen på arbetsmarknaden framkommer att samtliga orter har lägre diversifiering än riket som helhet, även om skillnaden är relativt liten mellan de olika kommunerna så visar indexet att Vilhelmina i dagsläget har störst diversifiering på arbetsmarknaden, där hänsyn dock bör tas till att Vilhelminas arbetsmarknad är väsentligt mindre än både Östersunds och Kirunas. Vilhelmina har dock en arbetslöshet som

uppgår till nära på det dubbla jämfört de andra orterna. Gällande arbetslösheten har både Kiruna och Östersund en arbetslöshet som understiger riket som genomsnitt, där Kiruna har den lägsta arbetslösheten.

Samtliga kommuner uppvisar en bostadsmarknad med tillgång till olika upplåtelseformer, men prisbilden för köp av bostäder skiljer, där Östersund är dyrast att köpa bostad i och Vilhelmina billigast.

Nedan sammanfattas respektive Orts styrkor utifrån kapitlet utvecklingsmöjligheter

Östersund

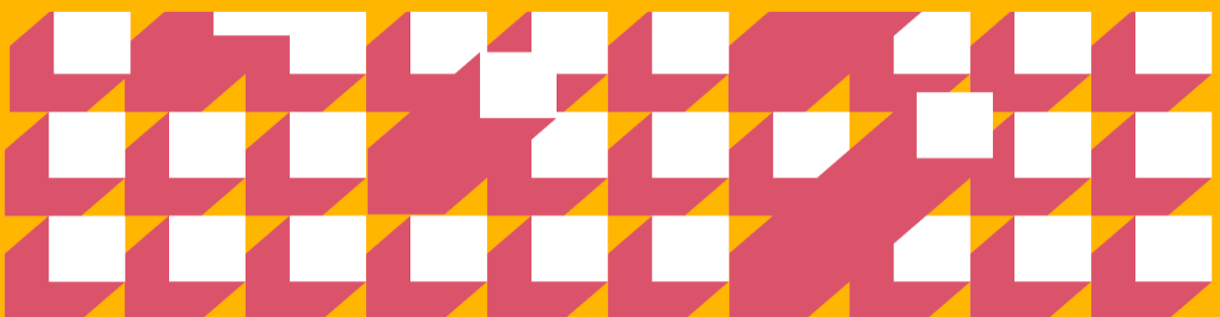
- Intellectuellt kapital och innovation
- Utbildningsmöjligheter
- Företagsklimat
- Demografi och livskvalitet
- Teknologisk beredskap
- Hälsa trygghet säkerhet
- Hållbarhet och miljö
- Transport och infrastruktur.
- Högst befolkningstillväxt 2010-2017
- Högst utbildningsnivå

Vilhelmina

- Lägst bostadspriser
- Högst tillgänglighet till lägenheter
- Högsta diversifieringen på arbetsmarknaden

Kiruna

- Lägst arbetslöshet
- Flest invånare i arbetsför ålder
- Ekonomisk styrka och magnetism
- Högst ekonomisk tillväxt 2010-2017
- Global tillgänglighet

Samhällskultur

Placeringsorten för Sametingets parlamentsbyggnad ska enligt plenums urvalskriterier vara en kommun som respekterar samiska rättigheter och bejakar en modern uppfattning om mänskliga rättigheter. De samiska rättigheterna i Sverige förstärktes i januari 2010 då lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk infördes. Lagen säger bland annat att samiskan ska skyddas och främjas samt att de nationella minoriteterna ska kunna bevara och utveckla sin kultur. Av lagen framgår även att förvaltningsmyndigheter ska:

- Informera minoriteterna om deras rättigheter enligt lagen
- Ge inflytande till och samråda med företrädare för minoriteterna
- Skydda/främja alla minoriteters språk och kultur med särskilt fokus på barn
- Ge service och erbjuda myndighetskontakt helt/delvis på minoritetsspråket vid efterfrågan
- Erbjuder barn- och äldreomsorg helt/delvis på minoritetsspråket vid efterfrågan

Skyddet av nationella minoriteter samt de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör enligt Minoritetsspråkskonventionen en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter. I Sverige skyddas de mänskliga rättigheterna genom grundlag (Regeringsformen) samt andra lagar och förordningar. Som exempel är Den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna lag i Sverige sedan år 1995. Enligt Artikel 1 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna innebär mänskliga rättigheter att "Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter". I den allmänna förklaringen och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter framgår också att förbud mot diskriminering är den övergripande

principen för mänskliga rättigheter. Den nuvarande diskrimineringslagstiftningen i Sverige omfattar sju diskrimineringsgrunder; Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder.

Samhällskulturen i de tre kommunerna analyseras i det följande ur två dimensioner:

- Respekt för samiska rättigheter och syn på mänskliga rättigheter
- Utbud av samiska instruktioner

Respekt för samiska rättigheter och syn på mänskliga rättigheter

I syfte att kunna göra en bedömning kring huruvida kommunerna respekterar samiska rättigheter och bejakar en modern uppfattning om mänskliga rättigheter har vi valt att undersöka kommunernas ledning och styrning avseende samiska rättigheter och mänskliga rättigheter.

För att påvisa eventuella skillnader mellan kommunernas ledning och styrning avseende samiska rättigheter och mänskliga rättigheter har vi valt ut fem parametrar. Nedan följer en beskrivning av dessa med en tillhörande motivering.

Förvaltningsområde

Förvaltningsområden har funnits i Norrbottens län sedan de tidigare minoritetsspråklagarna infördes år 2000. I samband med att den nya lagstiftningen infördes 2010 utvidgades förvaltningsområdena för finska och samiska. Att en kommun är ett samiskt förvaltningsområde innebär ett förstärkt skydd för samiska och innebär bland annat att enskilda har rätt att använda samiska i sina skriftliga och muntliga kontakter med myndigheter.

Enskilda har också rätt att få tillgång till äldreomsorg och förskola helt eller delvis på samiska. Sedan 2010 kan kommuner ansöka om att få bli förvaltningsområde för samiska, finska eller meänkieli.

Styrdokument

Minoritetsspråkslagstiftningen kräver i dagsläget inte att varje kommun tar fram en handlingsplan, men för att rättighetsperspektivet ska prägla den egna verksamheten bedömer vi att det är av stor vikt vilka riktlinjer och policyer som kommunerna antar. Att upprätta och anta styrdokument rörande mänskliga rättigheter samt specifika styrdokument avseende samiska rättigheter är även ett sätt för kommunerna att informera medborgarna om deras rättigheter i enlighet med minoritetsspråkslagstiftningen. Från och med 1 januari 2019 är det ett krav att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Resurser avsätts

Utöver lagstiftning och riktlinjer där rättigheter specificeras krävs att resurser avsätts för att intentionerna ska kunna förverkligas. Som förvaltningsområde för en nationell minoritet erhåller kommunen även ett statsbidrag som är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt minoritetsspråkslagstiftningen och till åtgärder för att stödja användningen av minoritetsspråket/språken.

Samråd

Enligt Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska förvaltningsmyndigheter ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor. I den nuvarande lydelsen fastslås inte hur samråden ska gå till, det avgörande är att samråd sker regelbundet. Från och med 1 januari 2019 kommer lagen även innehålla följande

formulering; Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande. Att stärka de nationella minoriteternas inflytande är också ett av den svenska minoritetspolitikens huvudmål.

Uppföljning

För att säkerställa att beslutade riktlinjer och policyer efterlevs anser vi att det är av stor vikt att kommunen följer upp rättighetsarbetet.

Kiruna kommun

Förvaltningsområde

Kiruna kommun är förvaltningsområde för samiska, finska och meänkieli och kommunens hemsida finns tillgänglig på dessa språk.

Styrdokument

Kommun har antagit ett flertal styrdokument som berör samiska rättigheter. Däribland en policy för minoritetsspråk (antagen av KF 2013-09-23, § 102), och en handlingsplan för nationella minoritetsspråk (antagen av KF 2013-09-23, § 102). I policyn för minoritetsspråk fastställs tio övergripande mål för kommunens arbete och i kommunens handlingsplan fastställs att det ska finnas tillgång till god barnomsorg och skola på minoritetsspråken, samt att alla kommuninvånare ska ha möjlighet att tala sitt modersmål inom äldreomsorgen, både inom hemtjänst och på äldreboende.

Samråd

År 2014 inrättades ett minoritetsspråkssamråd efter beslut av kommunfullmäktige. Minoritetsspråkssamrådet består av fyra ledamöter från varje minoritetsspråksgrupp (finska, meänkieli och samiska), en representant per förvaltning och en samordnare.

Samråd ska hållas fyra gånger per kalenderår, varav två av dessa samråd hålls enskilt med respektive språkgrupp och två samråd gemensamt med samtliga språkgrupper, vilket bekräftas av den protokollgranskning som vi genomfört.

Enligt kommunens reglemente för minoritetsspråkssamrådet (antaget av KF 2014-03-31, § 60) ska samrådet fungera som en remissinstans och vara rådgivande i minoritetsfrågorna. Syftet med samrådet är att kontinuerligt utveckla kommunens verksamhet inom minoritetsspråksområdet, säkerställa att kommunen lever upp till ändamålen i minoritetsspråkslagstiftningen samt ge minoriteterna inflytande i frågor som berör dem. Samrådet ska även ge förslag till beslut för hur statsbidraget för minoriteterna ska fördelas. Vidare framgår av reglementet att det övergripande ansvaret för samrådet ligger på minoritetsspråkssamordnaren.

Styrdokument diskriminering och/eller mänskliga rättigheter

Kommunen har antagit ett flertal styrdokument som berör mänskliga rättigheter. Däribland ett åtgärdsprogram för våld i nära relation (antaget av KF 2014-03-31, § 45, reviderat KF 2017-11-27, § 109), en handlingsplan för jämställdhet utifrån CEMR-deklarationen (KS 2015-08-31, § 216) och ett handlingsprogram baserat på FN:s standardregler för delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder (antaget av KF 2007-11-26).

Kommunen har även antagit tre övergripande målsättningar för år 2020 där ett mål innefattar jämställdhet och jämlikt samhälle för alla. Kommunen uppges även arbeta med att ta fram en ny folkhälsopolicy som utgår från Norrbottens regionala folkhälsostrategi där ett av målen handlar om normer och värderingar. Enligt uppgift från kommunen ska mångfald och kulturella skillnader i hälsa medvetandegöras i strävan efter att uppnå jämlik hälsa.

Resurser avsätts

För 2018 fick kommunen statsbidrag om totalt 1 160 000 med anledning av minoritetsspråkslagstiftningen. Enligt uppgift från kommunen har fyra sameföreningar fått årsbidrag till kulturorganisationer under 2018 om totalt 36 000 kronor.

Avseende de bidrag som Kultur- och utbildningsförvaltningen hanterar uppges att ingen av de föreningar som ansökt om bidrag för 2018 arbetar specifikt med mänskliga rättigheter.

Uppföljning av rättighetsarbetet

Utredningen visar att rättighetsarbetet bland annat följs upp inom ramen för den ordinarie uppföljningsprocessen i kommunen då exempelvis minoritetsspråksboendet är en del av kommunens kärnverksamhet. Vår genomgång av kommunstyrelsens protokoll visar att kommunen följer upp minoritetsspråksarbetet. Kommunens arbete med yttre skyltning på minoritetsspråken och verksamheternas arbete med värderingsfrågor och jämställdhet utifrån CEMR-deklarationen omnämns i årsredovisningen 2017.

Vilhelmina kommun

Förvaltningsområde

Vilhelmina kommun är ett samiskt förvaltningsområde och kommunens hemsida finns tillgänglig på samiska.

Styrdokument samiska rättigheter

År 2016 antog kommunen en minoritetspolitisk handlingsplan (antagen av KF 2016-06-13). Av handlingsplanen framgår att kommunen antagit både kortsiktiga och långsiktiga mål för att leva upp till minoritetsspråkslagstiftningen. Kopplat till varje enskild mål anges ett antal aktiviteter. Ett av de kortsiktiga målen som lyfts fram i handlingsplanen är att skapa nätverk med andra samiska förvaltningskommuner. Ett av de långsiktiga målen är att kommunen kan erbjuda barn- och äldreomsorg som bedrivs helt på minoritetsspråken om någon inom förvaltningsområdet önskar detta.

Samråd

Vilhelmina kommun har sedan 2011 en samisk samrådsgrupp. Samrådsgruppen består av representanter från Vilhelmina södra sameby, Vilhelmina norra sameby, Faepmien Saemien Siebrie, Faepmie Saavreme Siebrie, Vualtjere duodji, kommunchefen, minoritetssamordnaren, minoritetshandläggaren och en ungdomsrepresentant. Syftet är att samrådsgruppen ska vara delaktig i de beslut som berör och påverkar samerna inom kommunen och ska verka som en referensgrupp vad gäller fördelning av kommuns del av det förstärkta skyddet för minoritetsspråk. Samrådsgruppen ska även bistå kommunen vid revidering av handlingsplanen. Samiska samrådsgruppens mötesprotokoll finns tillgängliga på kommunens hemsida.

Styrdokument diskriminering och/eller mänskliga rättigheter

Kommunen har en mångfaldspolicy som ingår i kommunens personalpolitiska program (antaget av KF 2013-10-14 och revideras enligt uppgift årligen). I policyn fastställs att mångfald är ett särskilt strategiskt område för kommunen. Kommunen har även en rutin för kränkande särbehandling som omfattar alla

medarbetare inom kommunens samtliga verksamheter. Rutinen syftar till att vara ett hjälpmedel för att förebygga, utreda och åtgärda kränkande särbehandling med utgångspunkt i diskrimineringslagstiftningen och arbetsmiljölöslagstiftningen. Kommunen har även en jämställdhetsplan som sträcker sig från 2017 till 2019 (antagen av KF).

På kommunens hemsida framhålls att kommunen är VMA-certifierad, vilket innebär att kommunens verksamheter ständigt strävar efter följande mål: nolltolerans, kunskap och solidaritet. VMA står för "Vi som i Vilhelmina" och är en ideell förening som jobbar för ett öppet och inkluderande klimat. En av företrädarna till föreningen beskriver på kommunens hemsida att en VMA-certifiering ska fungera på ett liknande sätt som en HBTQ-certifiering, där verksamheter kan VMA-stämpla sig och visa att verksamheten står bakom ett inkluderande samhälle fritt från rasism och diskriminering.

Resurser avsätts

För år 2018 fick Vilhelmina kommun statsbidrag om totalt 660 000 kronor. Enligt uppgift från kommunen har 3 sameföreningar fått bidrag 2018 om totalt 38 000 kronor. I kommunen finns ett antal föreningar som arbetar för mänskliga rättigheter, men enligt uppgift har dessa inte ansökt om bidrag under 2018.

Uppföljning av rättighetsarbetet

Enligt den minoritetspolitiska handlingsplanen ska alla förvaltningar inom kommunen redovisa efterfrågan av samisktalande insatser samt genomförda insatser i verksamheten till minoritetsspråkssamordnaren.

Östersunds kommun

Förvaltningsområde

Östersunds kommun är ett samiskt förvaltningsområde och kommunens hemsida finns tillgänglig på samiska.

Styrdokument samiska rättigheter, diskriminering och mänskliga rättigheter

Enligt uppgift från kommunen arbetar kommunen tvärssektoriellt med mänskliga rättigheter inom alla förvaltningar vilket omfattar de samiska rättigheterna. Kommunen har antagit ett flertal styrdokument. Däribland en strategi för våld i nära relation 2018-2022 (antagen av KF 2018-02-08), en folkhälsopolicy 2016-2019 och en mångfaldspolicy (antagen av KS 2011-11-22).

Av mångfaldspolicyn framkommer att kommunen aktivt arbeta mot olika former av diskriminering, som exempelvis strukturell diskriminering. I policyn fastställs att varje förvaltning ska ta fram en handlingsplan med mål och åtgärder. Vidare framkommer att planen ska tas fram i samverkan med arbetstagarorganisationerna. Planen ska utgå från mångfaldspolicyn med tillhörande riktlinjer.

Kommunens HR -och kommunikationsavdelning är även HBTQ-certifierade enligt RFSL:s modell. Att kommunen väljer att lägga både tid och ekonomiska resurser på dessa frågor har enligt kommunen ett viktigt symbolvärde vad gäller mänskliga rättigheter.

Samråd

Enligt uppgift från kommunen genomförs samråd med samerna inom ramen för utbildningsverksamheten och omsorgsverksamheten. Med anledning av den nya lagstiftningen som börjar gälla 1 januari 2019 uppges att kommunen har sett över samverkansformerna med samerna för att utveckla dessa.

Resurser avsätts

För år 2018 fick Östersunds kommun statsbidrag om totalt 990 000 med anledning av minoritetsspråkslagstiftningen. Enligt uppgift från kommunen har följande föreningar fått bidrag under 2018:

- Gaaltje kulturcentrum, 500 000 kr
- RFSL för genomförande av Östersund Pride 2018, 40 000 kr
- Organisationen Hej Främling!, 1,2 miljoner i bidrag + 50 000 kr genom IOP. Föreningen får dessutom 120.000 kr i sponsring genom ett särskilt sponsoravtal
- Östersunds kommun är medlem i ICORN, International Cities of Refuge Network, 300 000 kr per år
- Ett flertal föreningar och organisationer har fått bidrag ur potten "Utökat föreningsstöd för integration", sammanlagt 600 000 kr

Enligt uppgift från kommunens minoritetsspråkssamordnare har kommunstyrelsen beviljat extra medel under hösten 2018 för att arbetet med de samiska rättigheterna ska kunna utvecklas.

Uppföljning av rättighetsarbetet

Vår undersökning visar att rättighetsarbetet bland annat följs upp inom ramen för den ordinarie uppföljningsprocessen i kommunen. Som exempel följer kommunen upp de fastställda målen rörande jämställdhet. Dessa verksamhetsmål följs upp inom ramen för ordinarie verksamhet. En genomgång av kommunstyrelsens protokoll påvisar att förvaltningarnas rättighetsarbete följs upp löpande under året.

Utbud av samiska institutioner

I plenums urvalskriterier för placeringsort anges att orten ska ”vara av stor betydelse för samerna, t ex ha starka kulturbärande samiska traditioner och institutioner”. Eftersom de utvalda orterna har kvalificerats in som en av tre orter anser vi att samtliga uppfyller kraven för att vara placeringsort då orterna i grunden är av betydelse för samerna.

Att ha starka kulturbärande samiska traditioner och institutioner anser vi vara en svårsmärkbar parameter, och kunskapen om orternas koppling till samiska traditioner återfinns troligtvis främst i plenum. Den del som vi anser tydligast kan mätas och vägas mot varandra är tillgången till samiska institutioner.

Vi har utifrån detta valt att fokusera på följande:

- Utbud av kulturbärande organisationer och institutioner
- Utbud av anpassad kommunal verksamhet (förskoleverksamhet, grundskoleverksamhet samt äldreomsorg på samiska)

Viktigt i sammanhanget är också att påpeka att detta blir en mätning av kommunens utgångsläge. Vi anser att det finns stora skäl att anta att den kommun som väljs ut som placeringsort för Sametingets parlamentsbyggnad över tid kommer att attrahera fler samiska institutioner och kommer på så sätt troligtvis över tid även öka i betydelse för samerna. På samma sätt kan också påpekas att Kiruna kommun som hittills agerat som huvudort för Sametingets tjänstemän kan bedömas ha ett viss försprång vad gäller förankrad verksamhet kopplat till Sametinget.

I sammanhanget måste även hänsyn tas till att samtliga kommuner, vilket vi nämnt tidigare i utredningen, är samiska förvaltningsområden. Detta innebär att kommunerna enligt lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska skydda/främja det samiska språket och den samiska kulturen med särskilt

fokus på barn. I lagen anges även att kommunerna ska ge service och erbjuda myndighetskontakt helt/delvis på minoritetsspråket vid efterfrågan samt erbjuda barn- och äldreomsorg helt/delvis på minoritetsspråket vid efterfrågan. förskola, grundskola och äldreomsorg

Kulturbärande organisationer och institutioner

Samtliga tre kommuner erbjuder ett varierat utbud vad gäller samiska institutioner som kan anses vara av stor kulturbärande betydelse för samerna. För kommunerna ges följande urval utifrån institutioner som kommunerna själva valt att framhålla:

Kiruna

- Sametingets kansli
- Kiruna Samegård
- Giron sámí teáhter
- Samverkansorganet kommunen-samerna
- Norrbottens länskonstmuseum
- Sameradion & SVT Sápmi
- I Norrbottens län finns 12 samiska riksintressen
- 7 samebyar

Vilhelmina

- Bibliotek med omfattande samisk boksamling samt ett pressklipparkiv med artiklar från mer än 1200 olika tidningar.
- Model Forest
- Fatmomakke kyrkstad
- Dainanäs
- I Västerbottens län finns 14 samiska riksintressen
- Viemesmakke
- 2 samebyar

Östersund

- Lokalkontor Sametinget
- Samiskt Informationscentrum (SIC)
- Samiskt Språkcentrum
- Webbredaktören för minoritet.se
- Samernas Hus/Gaaltije
- I Jämtlands län finns 6 samiska riksintressen
- 5 samebyar

Utbud av anpassad kommunal verksamhet

Kiruna kommun

Kiruna har för tillfället två samiska förskolor. Sameförskolan i Karesuando och sameförskolan i Kiruna.

Sameskolstyrelsen har sameskolor i Kiruna C och i Karesuando. I Kiruna har sameskolan undervisning upp till årskurs 6. En av de kommunala skolorna i Kiruna C har avtal med Sameskolstyrelsen om att organisera integrerad samisk undervisning** i årskurs 7-9 dit eleverna från sameskolan anvisas. Kommunen erbjuder även modersmålsundervisning.

Kiruna har ett minoritetsspråksboende för äldre där det finns tre avdelningar; en samisk avdelning, en finsk avdelning och en avdelning för de som talar meänkieli.

Vilhelmina kommun

I Vilhelmina, Saxnäs och Dikanäs erbjuds förskoleverksamhet på samiska.

Skolorna i Vilhelmina och Dikanäs har samisk profilering. Kommunen erbjuder modersmålsundervisning på syd- och nordsamiska och har avtal med

Sameskolstyrelsen om integrerad samisk undervisning**, vad gäller samiska språket och sameslöjd. Den omfattar alla grundskolans årskurser.

Vilhelmina har ett samiskt profilerat äldreboende i Saxnäs med totalt 10 platser.

Östersunds kommun

Kommunen erbjuder modersmålsstöd i samiska 120 minuter per vecka på samtliga förskolor. Kommunen har för tillfället en vilande samisk avdelning på en förskola och bedriver därav så kallade språkbad.

I Staaren tijelte får varje barn 120 minuters modersmålsundervisning i samiska varje vecka. Kommunen har inte integrerad samisk undervisning.

Kommunen har ingen specifik avdelning för samiska brukare. Kommunen har tillgång till personal med samisk kulturkompetens och har möjlighet att erbjuda samisk personal vidareutbildning i samiska.

Nedanstående matris sammanfattar utbudet av anpassad kommunal verksamhet.

	Förskola	Förskola	Förskola	Grundskola	Grundskola	Grundskola	Grundskola	Äldreomsorg	Äldreomsorg	Äldreomsorg
	En hel enhet	En specifik avdelning	Modersmålsstöd	En hel enhet	En specifik avdelning	Same-integrerad verksamhet	Modersmålsundervisning	En hel enhet	En särskild avdelning	Övrig form
Kiruna	X		X	X		X	X		X	
Vilhelmina		X	X			X	X	X		
Östersund		X*	X				X			X

* Östersunds kommun har en för tillfället en vilande samisk avdelning på en förskola.

** Enligt Skolförordningen (2011:185) får en kommun efter avtal med Sameskolstyrelsen anordna integrerad samisk undervisning för samiska barn i grundskolan. Integrerad samisk undervisning innebär att elever kan få undervisning med samiska inslag utöver den ordinarie modersmålsundervisningen. Det kan vara slöjd, modersmålsundervisning i samiska, samisk hemkunskap samt även andra ämnen. Målet är att varje samisk elev ska få lära samiska, samiska traditioner och kultur samt samiska perspektiv i de övriga ämnena. Syftet är att varje samisk elev ska stärka sin härkomst och bli stärkt i sin samiska identitet.

Sammanfattning

Underlaget som vi baserat våra iakttagelser på har vi hämtat från kommunens hemsida samt fått per e-post från kommunens kontaktpersoner.

De tre kommunerna uppfyller samtliga ledning- och styrningsaspekter med hänsyn till samiska rättigheter och mänskliga rättigheter.

En förklaring här till är sannolikt att de tre kommunerna alla är samiska förvaltningsområden vilket innebär att samerna har rättighet att helt eller delvis få sin service på samiska. Med anledning av ”Utredningen om en stärkt minoritetspolitik, SOU 2017:88” kommer minoriteternas rättigheter att styrkas ytterligare.

Det framkommer bland annat att samtliga kommuner har antagit riktlinjer rörande samiska rättigheter, samt mänskliga

rättigheter/diskriminering i stort och att det avsätts medel för att uppnå intentionerna som framgår av styrdokumentet.

Gällande tillgång på samisk samhällsservice och institutioner återfinns detta i samtliga tre kommuner även om utbudet skiljer sig något mellan de olika kommunerna. Genomgången visar att Kiruna kommun i dagsläget har bredast utbud gällande tillgång på så väl samhällsservice som institutioner.

Detta förhållande ter sig dock naturligt utifrån att kommunen både har betydligt fler samer än de andra kommunerna i utredningen, men också utifrån att Kiruna kommun i dagsläget är placeringsort för Sametinget vilket måste ses som en mycket tongivande samisk institution.

Sammanfattande slutsats

Utredningen kan konstatera att det är tre olika orter med olika förutsättningar som jämförs. Samtliga orter har en relativt stark koppling till samer och i grunden bör samtliga orter utgöra en bra placeringsort för Sametingets parlamentsbyggnad. Utifrån de kriterier som ligger till grund utredningen konstateras att två olika perspektiv dominerar och ger olika slutsatser beroende på vilket perspektiv som sätts i centrum.

Utifrån perspektiv som inte är direkt knutna till samer, såsom attraktivitet, närhet till samarbetspartners, tillgång till utbildning och arbetsmarknad kommer Östersund ut som starkast i de flesta av de valda indikatorerna. Samtidigt framkommer med tydlighet att Kiruna är starkast inom samtliga perspektiv

som är mer direkt knutna till samer. Här ingår såväl antal samer i kommunen och närhet till samer, som tillgänglighet avseende samisk samhällsservice, samiska institutioner och storlek på rennärigen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns både fördelar och nackdelar med samtliga orter. Beslutet om vilken ort som bör bli placeringsort för Sametinget hänger således på vilka områden som tillskrivs störst betydelse. Deras inbördes vikt blir därmed en viktig fråga för de folkvalda i Sametinget, där önskat arbetssätt och funktion för Sametinget blir en central fråga.

I nedanstående matris sammanfattas de olika områdena som utredningen analyseras.

Utvärderingspunkt	Mått	Kiruna	Vilhelmina	Östersund
Tillgänglighet	Antal samer på röstlängden i kommunen	1398 (6%)	260 (3%)	146 (0,2%)
	Andelen av samer på röstlängden i kommunen	16,0%	3,0%	1,7%
	Antal samer med kortast avstånd till kommunen	3958	2233	2365
	Avstånd till samarbetspartner	3	2	1
Utvecklingsmöjligheter	Attraktivitet (COO)	1157	813	1996
	Sammanvägd bedömning av arbetsmarknad	2	3	1
	Omfattning avseende rennäring	1	2	3
	Tillgång till utbildning	2	3	1
	Bostadsmarknadsläge i kommunen, (Överskott=2, Balans=1, Underskott=0)	0.0	2.0	1.0
Samhällskultur	Utbud av samiska institutioner	1	2	3
	Samiska och mänskliga rättigheter	1	1	1

Bilaga

Intellektuellt kapital och innovation

Variabel	Källa	Definition
Kunskaper i matematik och naturvetenskap	Skolverket	Resultat ämnesprov årskurs 9, Genomsnittlig betygspoäng Matematik 2013 och Slutbetyg årskurs 9, Genomsnittlig betygspoäng Biologi, Fysik och Kemi 2013. 50% vägning
Läsförståelse och skrivförmåga	Skolverket	Resultat ämnesprov årskurs 9, Genomsnittlig betygspoäng Svenska 2013, delprov Läsförståelse 50%, Muntlig förmåga 25%, Skriftlig förmåga 25%
Andel av befolkningen med högre utbildning	SCB	Andel högt utbildade personer av befolkningen enligt SCB (personer med minst 3-årig eftergymnasial utbildning (inklusive forskarutbildning) år 2013.
Tillgänglighet och ranking av universitet	Urank (Sveriges universitets-ranking)	Kommun med universitet/högskola rankas högre än kommun som saknar detta (centralorten för universitet/högskola rankas högre än ort där universitet också bedriver verksamhet, t.ex. Lund/Helsingborg). Kommun som ligger i närheten (lokala arbetsmarknader) rankas högre än kommun som ligger utanför. Universitet/högskolorna rankas enligt Urank.
Innovation Cities Index	SCB	Index baserat på andel företag med innovationsverksamhet (50%) och genomsnittlig FoU utgift per bolag i relation till riksgenomsnittet (50%). Regional indelning baserat på NUTS2

Teknologisk beredskap och mottaglighet

Variabel	Källa	Definition
Tillgång till internet	Post- och telestyrelsen	Arbetsställen med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s
Bredbandskvalitet	Post- och telestyrelsen	Andel med tillgång till bredband om 100Mbit/s (50% vikt). Andel i eller i närheten av en fiberansluten fastighet (inom 354 meter) (50% vikt)
Tillgång till dator och internet i hemmet	SCB	Andel av befolkningen med tillgång till dator hemma och andel av befolkningen med tillgång till internet hemma. Regional indelning baserat på NUTS2
Mjukvaru- och multimediatutveckling	SCB	Antställda i yrkesgrupperna: 213 dataspecialister och 312 dataoperatörer i förhållande till totalt antal anställda

Ekonomisk styrka och magnetism

Variabel	Källa	Definition
Antal huvudkontor	Veckans Affärer	Antal huvudkontor per kommun baserat på Veckans Affärers ranking av Sveriges 500 största företag
Sysselsättning inom finansiell sektor	SCB	SNI 2007 grupper: K finans- och försäkringsverksamhet och M+N företagstjänster andel av totala antalet anställda
Attraktion av utländska investeringar	SCB	Andelen anställda i utländska företag i förhållande till totala antalet anställda. Regional indelning per län.
Produktivitet	SCB	Lönesumma 2012 dividerat med antal förvärvsarbetsande 2012 (SEK)
Ekonomisk tillväxt	SCB	Tillväxt i lönesummor 2010-2012
Hyra kommersiella lokaler	Datcha	Lokaler (Butiker och Kontor), Varmhyra inklusive kyla, exklusive fastighetsskatt, exklusive moms. A-läge (område med högst kostnad) i respektive kommun används.
Köpkraft	SCB	Nettoinkomsten 2012. Nettoinkomsten är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfer. Inkomsten är beräknad per individ. Inkomster som riktar sig till hela hushållet, som ekonomiskt bistånd och bostadsstöd, har i förekommande fall delats upp på de vuxna i hushållet.

Företags- och affärsklimat

Variabel	Källa	Definition
Företagsklimat	Svenskt Näringsliv	Svenskt Näringslivs ranking av det lokala företagsklimatet uppbyggd av resultatet från en företagarenkät och officiell statistik. Totalranking.
Service till företag	Svenskt Näringsliv	Index över företagarnas uppfattning av företagsklimatet (1/2), kommunens service (1/12), tillämpning av lagar och regler(1/12), tillgång till kompetens(1/12), konkurrens från kommunen(1/12), väg, tåg, flyg (1/12) samt Tele- och IT-nät (1/12).
Attityd till företagande	Svenskt Näringsliv	Index över företagarnas uppfattning av allmänhetens attityder till företagande (1/5), tjänstemäns attityder till företagande (1/5), kommunpolitikernas attityder till företagande (1/5), medias attityder till företagande (1/5) och skolans attityder till företagande (1/5).
Entreprenörskap och nyföretagsamhet	Svenskt Näringsliv	Index över andel av hushållens inkomster som kommer från marknadsaktiviteter, kommunal- och landstingsskatt, andelen av den kommunala verksamheten som genom upphandling eller direktupphandling köps in från privata företag, föreningar och stiftelser, mått i kronor av kommunens totala omsättning, andelen förvärvsarbetsande personer av samtliga invånare i en kommun, antalet företag per 1 000 invånare och nyföretagsamma personer per 1 000 invånare i kommunen.

Kostnadsläge

Variabel	Källa	Definition
Skatt	SCB	Kommunalskatt och landstingsskatt 2014
Levnadskostnad	PRO:s årliga prisundersökning	Kostnaden för en genomsnittlig varukorg i PRO:s prisundersökning (år 2013). Fördelning baserat per län.
Kollektivtrafikkostnad	Respektive läns kollektivtrafik	Kostnad för periodkort (30 dagar) i länet.

Hälsa, trygghet och säkerhet

Variabel	Källa	Definition
Sysselsättning inom hälso- och sjukvård	SCB, Dagens medicin	SNI 2007 222 hälso- och sjukvårdsspecialister, 223 barnmorskor, sjuksköterskor med särskild kompetens, 322 sjukgymnaster, tandhygienister m.fl., 323 sjuksköterskor, 513 vård- och omsorgspersonal + närhet till sjukhus där universitetssjukhus rankas bättre än mellanstora sjukhus vilka rankas bättre än små sjukhus.
Sjukvårdssystem, kvalitet	SCB, Kolada	Patientupplevd kvalitet avseende helhetsintryck i primärvård
Nöjdhet inom äldreomsorg	Kolada	Brukarnas omdöme om hjälpen och omvårdnaden i sin helhet inom särskilt boende enligt Nöjd Kund Index.
Kriminalitet	BRÅ	Index med 50% vikt till antal brott per 100000 i relation till riksgenomsnittet och 50% vikt till oro över brottsligheten i samhället i relation till riksgenomsnittet.
Delaktighet /segregation	SCB, Socialstyrelsen	Index baserat på andel öppet arbetslösa, andel biståndsmottagare inklusive barn i % av befolkningen och genomsnittligt valdeltagande senaste riksdags- landstings- och kommunfullmäktigval.

Demografi och livskvalitet

Variabel	Källa	Definition
Kulturell mångfald	Kolada	Nöjd Medborgar-Index - Kultur
Livskvalitet	Fokus	Totalranking i Fokus undersökning BästAttBo 2014
Andel av befolkningen i arbetsför ålder	SCB	Andel av befolkningen mellan 18-64 år
Trafikstockningar	SCB och Naturvårdsverket, Tågstatistik.se	Körsträcka i relation till väglängd (i miljontal) + andel tåg i tid (punktlighet) inklusive inställda tåg med 3 min förseningstolerans
Pendlingsmöjlighet	SCB	Antal in- och utpendlare i relation till befolkningen

Hållbarhet och miljö

Variabel	Källa	Definition
Risk för naturolyckor	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Antal rapporterade naturolyckor i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps Naturolycksdatabas (tidsintervall 1950-2014)
Klimat och temperatur	SMHI	Medeltemperatur 2013
Återvunnet avfall	Avfall Sverige	Andel hushållsavfall som återvinns genom materialåtervinning, inklusive biologisk behandling. (%)
Miljöarbete	Miljöaktuellt	Respektive kommuns placering i Miljöaktuells ranking av kommunernas miljöarbete.

Transport och infrastruktur

Variabel	Källa	Definition
Offentliga kommunikationer, frekvens	Trafikanalys	Antal påstigningar i kollektivtrafiken 2013 per län
Antal registrerade taxibilar	SCB	Taxi per 1000 inv.
Större pågående byggprojekt	Empori	Antalet byggnader "planned" och "under construction" i Emporis databas per 8 april 2014.
Boende- nyproduktion och pris	SCB	10-års genomsnitt för antal färdigställda lägenheter (vikt 50%), 10-års genomsnitt för köpeskilling småhus (vikt 50%)

Global tillgänglighet

Variabel	Källa	Definition
Hotellrum	SCB	Antal rum per 1000 invånare
Internationella besökare	SCB	Antal utländska övernattande gäster (i tusental)
Företagshyrd hotellrum	SCB	Antal belagda rum företagsmarknaden (i tusental)
Antal flygdestinationer	Respektive flygplats hemsida	Antal destinationer från flygplatser i närområdet (definierat som funktionell region)
In- och utgående passagerarflöden	Trafikverket/Statistik Danmark	Antal ankommande och avresande passagerare (i tusental) i linjefart och chartertrafik från flygplatser i närområdet (definierat som funktionell region)
Tillgång till flygplats	Respektive flygplats hemsida	Flygplats med tågförbindelse rankas högre än flygplats med enbart bussförbindelse, vilken rankas högre än flygplats som saknar kollektiv förbindelse.

Kapital

Kapital	Kiruna	Vilhelmina	Östersund
Intellektuellt kapital och innovation	142	68	268
Teknologisk beredskap och mottaglighet	229	165	281
Ekonomisk styrka och magnetism	211	5	184
Företags- och affärsklimat	35	5	157
Kostnadsläge	2	91	84
Hälsa, trygghet och säkerhet	86	85	130
Demografi och livskvalitet	89	35	183
Hållbarhet och miljö	7	32	265
Global tillgänglighet	252	155	240
Transport och infrastruktur	104	172	204
Summa	1157	813	1996